

الله الرحمن الرحيم



دانشگاه پیام نور
دانشکده حقوق

پایان نامه
برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته حقوق خصوصی

عنوان پایان نامه

مسئولیت مدنی کاربران در فضای تبادل اطلاعات

استاد راهنما
جناب آقای دکتر محمود صادقی

استاد مشاور
جناب آقای دکتر اصغر محمودی

دانشجو
محمدعلی محمدی

تابستان ۱۳۹۰



دانشگاه پیام نور

بسمه تعالی

تصویب پایان نامه

پایان نامه تحت عنوان «مسئولیت مدنی کاربران در فضای تبادل اطلاعات» که در پیام نور مرکز تهران تهیه و به هیات داوران ارائه گردیده است مورد تایید می باشد.

تاریخ دفاع:

درجه ارزشیابی:

نمره:

اعضای هیات داوران:

نام و نام خانوادگی: هیات داوران مرتبه علمی امضاء

استاد راهنما

استاد مشاور

استاد داور

نماینده گروه علمی

نماینده تحصیلات تکمیلی

مشکرو سپاس

من علمی حرفه‌آقده صیرنی عبداً

خداوند منان را سپاس که توفیق اتمام این رساله را عنایت فرمود. سپاس‌گزاری می‌کنم از همه کسانی که در حقام استادی کردند به‌ویژه از زحمات بی‌دریغ همه کسانی که در انجام این رساله مرا یاری کردند؛ جناب آقای دکتر محمود صادقی، استاد راهنما، و جناب آقای دکتر اصغر محمودی استاد مشاور، که با رهنمودها و یادآوری نکات ارزشمند خود، مرا در رفع کاستی‌های این رساله یاری نمودند.

تقدیم

به دوست عزیزم جناب آقای مهدی قره‌داغی که در طول
تحصیل و تدوین پایان‌نامه مشوق اینجانب بوده و به پرسش‌هایم
با صبر و شکیبایی پاسخ دادند.

چکیده

با پیدایش فناوری‌های جدید، محیط جدیدی به نام محیط تبادل اطلاعات یا محیط مجازی که از به هم پیوستن رایانه‌های مختلف ایجاد شده، به وجود آمده است. در این فضا کاربران بدون نیاز به حضور فیزیکی می‌توانند به گفتگو، تحصیل، تفریح، آموزش و تجارت بپردازند. در مقابل این مزایا، فضای جدید مسائلی را نیز به دنبال داشته است که مسئولیت مدنی کاربران یکی از مهم‌ترین آنها می‌باشد.

در این رساله مبنای مسئولیت مدنی کاربران و موجبات بارز آن در فضای تبادل اطلاعات مانند نقض حقوق مالکیت فکری، انتشار بدافزارهای رایانه‌ای، همچنین نقض حریم خصوصی افراد و شیوه‌های جبران خسارت مورد بررسی قرار گرفته است. کاربران ممکن است بدون کسب اجازه از پدیدآورنده یا دارنده حق یا بدون مجوز قانونی، به حقوق انحصاری پدیدآورنده تجاوز نموده، اثر را مورد استفاده غیرمجاز مانند تکثیر، اقتباس یا ترجمه قرار دهند و از این طریق به حقوق مادی یا معنوی پدیدآورنده یا هر دو لطمه وارد نمایند و یا ممکن است با ساخت، نگهداری و انتشار بدافزاری موجب اختلال در کار سیستم و یا تخریب داده‌های ارزشمند و یا توقف فعالیت‌های عادی گردیده و از این راه خساراتی به اشخاص ثالث وارد نمایند. کاربری نیز ممکن است با تعرض به حریم خصوصی اشخاص و با افشاء، توزیع و تماشای آنها موجب ورود خسارت مادی و معنوی به اشخاص ثالث شود.

مسئولیت مدنی در این فضا نیز اصولاً مبتنی بر تقصیر است و قواعد عمومی مسئولیت مدنی در این فضا نیز حاکم است و در صورت وجود ارکان مسئولیت، مرتکب فعل زیانبار ملزم به جبران خسارت وارده می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: مسئولیت مدنی، کاربران، فضای تبادل اطلاعات، ضرر، فعل زیانبار، رابطه سببیت، اتلاف، تسبیب.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات

۲	بخش اول: مقدمه
۳	۱-۱-۱- تعریف مسئولیت مدنی کاربران
۴	۲-۱-۱- دامنه
۵	۳-۱-۱- پیشینه
۵	۴-۱-۱- سوالات اصلی تحقیق
۵	۵-۱-۱- فرضیه‌ها
۶	۶-۱-۱- روش تحقیق
۶	۷-۱-۱- سامانه پژوهش
۷	بخش دوم: پیشینه و مفاهیم
۷	۱-۲-۱- تاریخچه فضای تبادل اطلاعات
۹	۲-۲-۱- اینترنت در ایران
۱۰	۳-۲-۱- تعریف فضای تبادل اطلاعات
۱۲	تعریف برگزیده
۱۲	۴-۲-۱- آشنایی با فضای تبادل اطلاعات
۱۳	مرورگر وب
۱۳	موتورهای جستجو
۱۴	صفحات وب و وب سایت چیست؟
۱۵	ابرمتن
۱۵	پست الکترونیکی
۱۵	وبلاگ
۱۶	گروه‌های خبری یا فروم:

۱۷	هرزنامه (ایمیل‌های ناخواسته).....
۱۸	ویروس‌ها.....
۱۹	۵-۲-۱- تعریف کاربران.....
۲۰	بخش سوم: قواعد عمومی مسئولیت مدنی
۲۰	۱-۳-۱- اتلاف و تسبیب در فضای تبادل اطلاعات.....
۲۰	۲-۳-۱- اتلاف و تسبیب.....
۲۱	۳-۳-۱- اموال در فضای تبادل اطلاعات.....
۲۳	۴-۳-۱- ماهیت اتلاف در فضای تبادل اطلاعات.....
۲۵	۵-۳-۱- شرایط و ارکان مسئولیت.....
۲۵	۱-۵-۳-۱- مفهوم ضرر و اقسام آن در فضای تبادل اطلاعات.....
۲۶	۲-۵-۳-۱- مفهوم فعل زیانبار یا تقصیر.....
۲۷	۳-۵-۳-۱- معانی تقصیر.....
۲۸	۴-۵-۳-۱- معیار و ضابطه تشخیص تقصیر.....
۳۱	۵-۵-۳-۱- رابطه سببیت.....
۳۲	۶-۵-۳-۱- شرایط احراز رابطه سببیت.....
۳۳	۶-۳-۱- اجتماع سبب و مباشر.....
۳۴	۱-۶-۳-۱- حالت اول: اقوی بودن مباشر از سبب.....
۳۴	۲-۶-۳-۱- حالت دوم: اقوی بودن سبب از مباشر.....
۳۴	۳-۶-۳-۱- حالت سوم: تساوی سبب و مباشر.....
۳۵	۷-۳-۱- اجتماع اسباب.....
۳۶	۱-۷-۳-۱- اجتماع چند مباشر.....
۳۶	۲-۷-۳-۱- اجتماع چند سبب.....
۳۶	۸-۳-۱- انتخاب سبب یا اسباب مسئول.....
۳۶	۱-۸-۳-۱- نظریه برابری اسباب.....
۳۶	۲-۸-۳-۱- نظریه سبب مقدم در تاثیر.....
۳۷	۳-۸-۳-۱- نظریه سبب نزدیک یا آخرین سبب.....
۳۷	۴-۸-۳-۱- نظریه سبب متعارف و اصلی.....
۳۷	۵-۸-۳-۱- نظریه تشخیص میزان تاثیر هر یک از اسباب.....
۳۸	۶-۸-۳-۱- نتیجه.....

فصل دوم: موجبات بارز مسئولیت مدنی در فضای تبادل اطلاعات

- بخش اول: مسئولیت مدنی ناشی از نقض حقوق مالکیت فکری ۴۱
- ۱-۱-۲- پیشینه تاریخی حمایت از حقوق مالکیت فکری در حقوق ایران ۴۱
- ۲-۱-۲- پیشینه تاریخی حمایت از حقوق مالکیت فکری در جهان ۴۴
- ۳-۱-۲- تعاریف حقوق مالکیت فکری ۴۷
- ۴-۱-۲- موضوعات اساسی حقوق مالکیت فکری ۴۷
- ۵-۱-۲- حقوق مرتبط با حقوق پدیدآورندگان آثار ادبی و هنری ۴۸
- ۶-۱-۲- حقوق مادی و معنوی پدیدآورنده آثار ۴۸
- استثنائات حقوق پدیدآورنده ۴۸
- ۷-۱-۲- آثار مورد حمایت ۵۰
- ۸-۱-۲- انواع نقض حقوق مولف ۵۳
- ۱-۸-۱-۲- نقض حقوق مادی مولف ۵۳
- ۲-۸-۱-۲- نقض حقوق معنوی مولف ۵۵
- ۹-۱-۲- مسئولیت مدنی نقض کنندگان حقوق پدیدآورندگان ۵۶
- ۱-۹-۱-۲- مباشرت در نقض ۵۷
- ۲-۹-۱-۲- اجتماع سبب و مباشرت در نقض ۶۰
- ۳-۹-۱-۲- اجتماع اسباب ۶۲
- ۱۰-۱-۲- مسئولیت ناشی از نقض علائم تجاری و نام‌های دامنه ۶۴
- ۱-۱۰-۱-۲- تعریف علائم تجاری و حقوق دارنده ۶۵
- ۲-۱۰-۱-۲- تعریف نام دامنه ۶۸
- ۳-۱۰-۱-۲- حقوق قانونی دارنده نام دامنه ۶۹
- ۴-۱۰-۱-۲- اختلاف در نام‌های دامنه ۷۰
- ۱۱-۱-۲- موجبات بارز نقض نام‌های دامنه ۷۴
- ۱-۱۱-۱-۲- نقض حقوق صاحب نام دامنه ۷۵
- ۲-۱۱-۱-۲- نقض حقوق صاحب علامت تجاری با ثبت نام دامنه ۷۶
- بخش دوم: مسئولیت مدنی ناشی از بدافزارهای رایانه‌ای ۸۲
- ۱-۲-۲- آشنایی با انواع بدافزارها و عملکرد آنها ۸۲
- ۱-۱-۲-۲- بمب منطقی ۸۲
- ۲-۱-۲-۲- اسب تروا ۸۳
- ۳-۱-۲-۲- ویروس ۸۴

- ۸۵..... ۲-۱-۲-۴-کرم‌ها
- ۸۷..... ۲-۲-۲- مسئولیت مدنی ناشی از ساخت و نگهداری و انتشار ویروس‌ها
- ۸۸..... ۲-۲-۳- اجتماع سبب و مباشر
- ۸۸..... ۲-۲-۳-۱- اقوی بودن مباشر از سبب
- ۸۹..... ۲-۲-۳-۲- اقوی بودن سبب از مباشر
- ۸۹..... ۲-۲-۳-۳- تساوی سبب و مباشر
- ۹۰..... ۲-۲-۴- اجتماع اسباب
- ۹۰..... ۲-۲-۴-۱- اجتماع چند مباشر
- ۹۱..... ۲-۲-۴-۲- اجتماع چند سبب
- ۹۷..... **بخش سوم: مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی**
- ۹۷..... ۲-۳-۱- تعریف حریم خصوصی
- ۹۹..... ۲-۳-۲- صور مختلف حریم خصوصی
- ۱۰۰..... ۲-۳-۱- حریم خصوصی اطلاعاتی
- ۱۰۲..... اشاعه فحشاء
- ۱۰۷..... ۲-۳-۲- حریم خصوصی ارتباطاتی
- ۱۰۸..... ۲-۳-۳- حریم خصوصی جسمانی
- ۱۰۸..... ۲-۳-۴- حریم خصوصی در منازل و اماکن
- ۱۰۹..... ۲-۳-۳- حریم خصوصی در نظام حقوقی ایران
- ۱۰۹..... ۲-۳-۳-۱- مبانی اسلامی حریم خصوصی
- ۱۱۰..... ۲-۳-۳-۲- قانون اساسی و حریم خصوصی
- ۱۱۲..... ۲-۳-۳-۳- قانون مسئولیت مدنی
- ۱۱۲..... ۲-۳-۳-۴- قانون مجازات اسلامی
- ۱۱۳..... ۲-۳-۳-۵- قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی مصوب ۱۳۸۳
- ۱۱۴..... ۲-۳-۳-۶- قانون آیین دادرسی کیفری
- ۱۱۵..... ۲-۳-۳-۷- قانون تجارت الکترونیک
- ۱۱۶..... ۲-۳-۳-۸- قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سعمی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌کنند
- ۱۱۷..... ۲-۳-۳-۹- لایحه حمایت از حریم خصوصی
- ۱۲۰..... ۲-۳-۳-۱۰- قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب ۱۳۸۷/۱۱/۶
- ۱۲۱..... ۲-۳-۴- استثناءات نقض حریم خصوصی؟
- ۱۲۱..... ۲-۳-۴-۱- رضایت شخص

۱۲۱ مجوز قانونی ۲-۳-۴-۲
۱۲۳ امنیت ملی یا مصالح و منافع عمومی ۳-۴-۳-۲
۱۲۳ حق عموم برای دانستن ۴-۴-۳-۲
۱۲۴ حریم خصوصی نوعی است یا شخصی؟ ۵-۳-۲
۱۲۷ مصادیق بارز نقض حریم خصوصی؟ ۶-۳-۲
۱۲۷ مسئولیت مدنی تحصیل کنندگان داده‌های شخصی ۱-۶-۳-۲
۱۲۹ مسئولیت مدنی توزیع و انتشار کنندگان داده‌های شخصی ۲-۶-۳-۲
۱۳۲ مسئولیت مدنی تماشاگران داده‌های شخصی ۳-۶-۳-۲
۱۳۵ نتیجه
۱۳۸ فهرست منابع
۱۴۳ نمایه‌ها

فصل اول

کلیات

بخش اول: مقدمه

بخش دوم: پیشینه و مفاهیم

بخش سوم: قواعد عمومی مسئولیت مدنی

بخش اول: مقدمه

مسئولیت مدنی از مباحثی است که قلمرو بسیار وسیعی دارد و مسائل مختلفی در آن مطرح می‌شود. با ورود فناوری اطلاعات و ارتباطات بسیاری از عرصه‌های حیات بشری تحت تاثیر قرار گرفت، آموزش، تجارت، اقتصاد، سیاست، امنیت، تفریح و سلامت جامعه همگی در سایه فناوری نوین دستخوش تغییر شده‌اند و محیط‌های مختلفی را پدید آورده است از تجارت الکترونیک گرفته تا قمار و هرزه‌نگاری، روان‌درمانی در فضای اینترنت تا پست الکترونیک. در فضای جدید ایجاد شده، انسان‌ها از طریق رایانه یا تجهیزات مخابراتی با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند در حالی که غالباً یکدیگر را نمی‌شناسند. این فضا هیچ‌گونه محدودیت زمانی و مکانی ندارد و کاربران به توانایی‌های فوق‌العاده‌ای دست می‌یابند به طوری که می‌توانند بدون هیچ‌گونه حرکت فیزیکی و فقط با حرکات موس یا صفحه کلید با چندین نقطه از کره زمین همزمان ارتباط برقرار کنند و به گسترهٔ مبهوت کننده‌ای از اطلاعات دسترسی پیدا کنند. در این فضا قوانین مرسوم زمان، مکان و مسافت حکمفرما نیست. افراد می‌توانند مکرراً از یک نقطه به نقطه دیگری در آن سوی کره زمین دسترسی پیدا کنند و از قوانین و محدودیت‌های دنیای واقعی فراتر روند و درون فضایی پایان‌ناپذیر و نامحدود به طور آزادانه و ناشناس بر روی شاهراه‌های اطلاعاتی همزمان در چندین فضا حرکت کنند. تعداد کاربران در این فضا رشد فوق‌العاده‌ای دارد. با ارزش‌ترین دستاورد در این فضا، نفت یا طلا نیست بلکه اطلاعات است، اطلاعات درباره هر موضوعی که تصور کنید به صورت رایگان در دسترس می‌باشد به طوری که در طول تاریخ تمدن بشری این حجم عظیم از اطلاعات چنین ساده در دسترس نبوده است. امروزه با کمک فناوری جدید و ظهور اینترنت به راحتی می‌توان اقدام به نسخه‌برداری، توزیع و انتشار آثار مشمول کپی با سهولت و با صرف کمترین زمان و هزینه نمود و با بیشترین سرعت در

معروض دید و استفاده کاربران در اقصی نقاط جهان قرار داد. از این رو برای پدیدآورندگان و ناشران این گونه آثار فرصتی فراهم می‌گردد که به سهولت و کمترین هزینه یک بازار جهانی در تصرف داشته باشند و از طرف دیگر موجب بروز راه‌های جدید نقض حقوق دارندگان حقوق مولف و علائم تجاری و صنعتی شده است. انواع آثار مشمول کپی رایت را می‌توان به راحتی با فشار دادن یک کلید برای کاربران متعدد در سراسر جهان ارسال داشت. بنابراین فناوری‌های جدید به موازات فوایدی که برای دارندگان آثار ادبی، هنری و علائم تجاری ایجاد نموده، این خطرات را نیز برای آنان ایجاد نمود که آثار مشمول کپی رایت با کمترین هزینه ولی با وسعت بسیار گسترده نقض گردد. خسارت‌های اقتصادی فقط در زمینه مذکور بین ۲۰ تا ۳۰ میلیارد دلار تخمین زده می‌شود (Kamal Ahmad, 2005: p.4) این روند منجر به شکل‌گیری یک فضای جدید در جهان شده که در آن قوانین بسیار محدودی حاکم است و خلاءهای قانونی مانند عدم شمول قوانین سنتی به فضای جدید و قوانین صلاحیت و نیز عدم شناسایی افراد در این فضا، افراد بی‌شماری را وسوسه کرده تا در پی سوءاستفاده از این فناوری برتر در راستای تحقق اهداف نامشروع خود برآیند بدون اینکه احساس مسئولیتی در این زمینه داشته باشند. از این رو بررسی افعال زیانبار در این فضا و تعیین مسئول فعل زیانبار در این فضا ضروری به نظر می‌رسد.

۱-۱-۱- تعریف مسئولیت مدنی کاربران

منظور از مسئولیت مدنی کاربران در فضای تبادل اطلاعات آن است که چنانچه در نتیجه فعل یا ترک فعل کاربران در این فضا، به حقوق یا منافع اشخاص دیگری خسارت وارد آید، چه شخص یا اشخاصی، بر چه مبنایی مسئولیت داشته و چگونه باید به جبران خسارت ملزم شوند. یعنی، هرگاه شخصی با طراحی یا وارد کردن یک ویروس به شبکه اینترنت، اطلاعات و مطالب نرم‌افزاری بسیاری از کاربران را در سراسر جهان از بین ببرد یا تغییر دهد یا حقوق انحصاری مادی یا معنوی پدیدآورندگان آثار ادبی یا هنری یا علائم تجاری و یا تبلیغاتی اشخاص را نقض کند؛ یا اگر از طریق اینترنت به حقوق مربوط به شخصیت لطمه وارد آید برای مثال، هتک حرمتی انجام شود یا حریم خصوصی اشخاص مورد تجاوز قرار گیرد؛ یا اگر شخص یا اشخاصی که به نحوی با اینترنت سر و کار دارند به طور غیرمجاز به رایانه خصوصی یک شخص وارد شده و اطلاعات آن را مورد دستبرد قرار دهند مسئول کیست؟ آیا مسئولیت نقض کننده حقوق و منافع دیگران از طریق اینترنت، مسئولیت مبتنی بر تقصیر است یا مبتنی بر خطر و یا مبتنی بر تضمین حق و یا اینکه در هر یک از فروض خاص باید مبنایی خاص را انتخاب کرد؟ زیان‌دیدگان چه نوع خسارت‌هایی را و تا چه اندازه

می‌توانند مطالبه کنند؟ اینها پرسش‌هایی است که احکام مربوط به مسئولیت مدنی کاربران در فضای تبادل اطلاعات باید به آنها پاسخ گوید و از حاصل این پاسخ‌هاست که صورت و ماهیت ویژه این مسئولیت از دیگر انواع مسئولیت‌ها متمایز می‌شود. نکته‌ای که در وضع کنونی نظام حقوقی ما بر اهمیت مسئولیت مدنی در مقایسه با مسئولیت کیفری می‌افزاید آن است که بسیاری از فعالیت‌های زیانباری که از طریق اینترنت انجام می‌شوند هنوز در قوانین ما عناوین کیفری خاصی ندارند و اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها و رعایت تفسیر مضیق در مورد جرایم و مجازات‌ها مانع از آن هستند که با استناد به احکام کیفری به جبران خسارت و تنبیه مرتکب فعل زیانبار اقدام شود. لذا تنها ابزار حقوقی که در اختیار زیان‌دیدگان از این گونه فعالیت‌ها وجود دارد مسئولیت مدنی است.

۱-۱-۲-۱-۵-۱۵

در فضای تبادل اطلاعات افراد حقیقی و حقوقی مختلفی فعالیت می‌نمایند و با توجه به نقش و کارکرد خود مسئولیت‌های مختلفی بر عهده دارد. از جمله این افراد واسطه‌های الکترونیکی و کاربران می‌باشند. واسطه‌های الکترونیکی که به ارائه خدمات ارتباط از راه دور می‌پردازند و بدون آنها امکان هرگونه فعالیتی در این فضا امکانپذیر نمی‌باشد و با توجه به وظایف و اختیارات خود مسئولیت‌هایی مختلف مدنی و کیفری و حرفه‌ای دارند. از جمله این واسطه‌های الکترونیکی ایجادکنندگان نقطه تماس بین‌المللی (تامین کنندگان خدمات دسترسی)^۱ و ارائه‌کنندگان خدمات اینترنتی (رساها)^۲، ارائه‌دهندگان خدمات میزبانی^۳ و تامین کنندگان محتوی^۴ می‌باشند. از دیگر افرادی که در این فضا فعالیت می‌کنند کاربران هستند. کلیه کسانی که در این فضا وارد می‌شوند و به فعالیت‌های مختلفی چون تجارت، تحصیل، تفریح، خرید، بازی و... می‌پردازند کاربر محسوب می‌شوند.

با توجه به اینکه کاربرانی که از فضای تبادل اطلاعات استفاده می‌کنند غالباً هیچ‌گونه رابطه قراردادی با یکدیگر نداشته و خسارت وارده در نتیجه عدم انجام تعهدات قراردادی نمی‌باشد بلکه از باب ضمان قهری مسئول می‌باشند در این رساله نیز مباحث مسئولیت مدنی به معنای خاص یعنی مسئولیت غیرقراردادی مورد توجه قرار گرفته و موجبات مسئولیت اعم از اتلاف و تسبیب در فضای تبادل اطلاعات و تطبیق قواعد عمومی مسئولیت مدنی در این فضا مورد مطالعه قرار خواهد گرفت.

-
1. Access Service Providers (A.S.P)
 2. Internet Service Providers (ISP)
 3. Host service provider
 4. Content Provider

۱-۱-۳- پیشنهاد

در زمینه مسئولیت مدنی، کتاب‌ها و رساله‌های متعددی وجود دارد که به بحث از مسئولیت در دنیای واقعی می‌پردازد ولی در زمینه مسئولیت مدنی در فضای جدید که فضای تبادل اطلاعات نامیده شده است، آثار اندکی به بحث از مسئولیت مدنی در این فضا پرداخته است مانند مسئولیت مدنی در ارتباطات الکترونیک نوشته دکتر حسین صادقی و نیز حمایت از حقوق مالکیت فکری در محیط اینترنتی که این کتاب توسط موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی انتشار یافته و مسئول طرح آن آقای دکتر محمود صادقی می‌باشد و نیز مقاله مقدمه‌ای بر مسئولیت ناشی از ارتباطات اینترنتی نوشته دکتر باقر انصاری و تاملی فقهی پیرامون اتلاف اینترنتی نوشته آقایان علی اکبر ایزدی فرد و مهرعلی پیردهی حاجیکلا اشاره نمود. موضوع این رساله مسئولیت مدنی کاربران می‌باشد که در آثار معرفی شده به طور مستقل مورد بررسی قرار نگرفته است و با توجه به اینکه تعداد کاربران اینترنت بنا بر آمار ارائه شده در سال ۱۳۸۹ حدود ۳۳۲۰۰۰۰۰ نفر می‌باشد که حدود ۴۳,۲٪ جمعیت کل کشور می‌باشد^۱ و نیز عدم آشنایی اساتید، دانشجویان و وکلا و حقوق‌دانان با این فضا و مسئولیت‌های مدنی ناشی از آن، این پایان‌نامه کوششی در جهت آشنایی با این فضا و تبیین مسئولیت مدنی کاربران در آن می‌باشد.

۱-۱-۴- سوالات اصلی تحقیق

۱. آیا کاربران در فضای تبادل اطلاعات مسئولیت مدنی دارند؟
۲. ارکان مسئولیت مدنی کاربران در فضای تبادل اطلاعات چیست؟
۳. قوانین و مقررات حاکم بر مسئولیت مدنی کاربران در فضای تبادل اطلاعات چیست؟
۴. مبانی و منابع مسئولیت مدنی کاربران در فضای تبادل اطلاعات چیست؟
۵. مصادیق مسئولیت مدنی کاربران در فضای تبادل اطلاعات کدامند؟

۱-۱-۵- فرضیه‌ها

۱. کاربران در فضای تبادل اطلاعات مسئولیت مدنی دارند.
۲. قواعد عمومی مسئولیت مدنی در فضای تبادل اطلاعات حاکم است.
۲. مبانی و منابع مسئولیت مدنی در فضای واقعی و فضای تبادل اطلاعات یکسان است.

1 . <http://www.internetworldstats.com/me/ir.htm>

۱-۱-۶- روش تحقیق

روش استفاده شده در این رساله، روش توصیفی و تحلیلی می‌باشد و سعی شده از منابع مختلف مانند کتابخانه‌ها، پایگاه‌های اینترنتی، پایگاه‌های اطلاعاتی، نرم افزارهای اطلاعاتی استفاده شود.

۱-۱-۷- سامانه پژوهش

این پایان‌نامه در دو فصل تنظیم شده است. فصل اول شامل سه بخش می‌باشد. بخش نخست که با عنوان مقدمه می‌باشد، ضرورت پژوهش در مورد موضوع پایان‌نامه و نیز دامنه، پیشینه و سوالات اصلی تحقیق و فرضیه مطرح شده است.

بخش دوم پیشینه و مفاهیم می‌باشد. در این بخش تاریخچه فضای تبادل اطلاعات، سابقه اینترنت در ایران و نیز عناصر مورد استفاده در این فضا توضیح داده شده است.

بخش سوم قواعد عمومی مسئولیت مدنی می‌باشد. در این بخش موجبات ضمان قهری، اتلاف و تسبیب و ماهیت اتلاف در فضای تبادل اطلاعات و شرایط و ارکان مسئولیت در این فضا و اجتماع سبب و مباشر و نیز اجتماع اسباب و نظریه‌های گوناگون در مورد اجتماع اسباب مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل دوم با عنوان موجبات بارز مسئولیت مدنی در فضای تبادل اطلاعات شامل سه بخش می‌باشد.

بخش اول با عنوان مسئولیت مدنی ناشی از نقض حقوق مالکیت فکری می‌باشد. در این بخش پیشینه تاریخی حمایت از حقوق مالکیت فکری در جهان و نیز حقوق ایران، تعاریف حقوق مالکیت فکری، موضوعات اساسی حقوق مالکیت فکری، حقوق مادی و معنوی پدیدآورنده، استثنائات حقوق پدیدآورنده، انواع آثار مورد حمایت، و در پایان مسئولیت مدنی نقض‌کنندگان حقوق پدیدآورنده و نقض علائم تجاری بررسی شده است.

بخش دوم با عنوان مسئولیت مدنی ناشی از بدافزارهای رایانه‌ای می‌باشد. در این بخش ابتدا انواع بدافزارها و عملکرد آنها مورد بحث قرار گرفته و سپس مسئولیت مدنی ناشی از ساخت، نگهداری و انتشار بدافزار مورد بررسی قرار گرفته است.

بخش سوم مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی می‌باشد. در این بخش تعریف حریم خصوصی، اشکال مختلف حریم خصوصی، حریم خصوصی در نظام حقوقی ایران، استثنائات نقض حریم خصوصی و در پایان مسئولیت مدنی ناشی از تحصیل غیرمجاز داده‌های شخصی، توزیع و انتشار داده‌های شخصی و نیز مسئولیت تماشاگران داده‌های شخصی مورد بررسی قرار گرفته است.

بخش دوم: پیشینه و مفاهیم

در این بخش ابتدا تاریخچه پیدایش فضای تبادل اطلاعات و سابقه اینترنت در ایران را بررسی کرده، سپس تعاریف مختلف ارائه شده از فضای تبادل اطلاعات را مرور کرده و در نهایت تعریف برگزیده را ذکر می‌کنیم. همچنین برای آشنایی با این فضا، عناصر مختلف تشکیل دهنده این فضا مانند مرورگر، موتورهای جستجو، صفحات وب، ابرمتن، پست الکترونیکی، وبلاگ، گروه‌های خبری، هرزنامه (اسپم)، و ویروس‌ها را تعریف نموده و در پایان به تعریف کاربران خواهیم پرداخت.

۱-۲-۱- تاریخچه فضای تبادل اطلاعات

تاریخچه پیدایش فضای تبادل اطلاعات را می‌توان هم‌زمان با تاریخ پیدایش اینترنت دانست. پیدایش اینترنت به دهه ۱۹۶۰ برمی‌گردد زمانی که دولت ایالات متحده براساس طرحی موسوم به "Arpa" مخفف "آژانس تحقیق پروژه‌های پیشرفته" که در آن زمان برای کارکردهای دفاعی به وجود آمده بود، این طرح را اجرا نمود. طرح این بود که کامپیوترهای موجود در شهرهای مختلف که هر کدام اطلاعات خاص خود را در آن ذخیره داشتند، بتوانند در صورت نیاز با یکدیگر اتصال برقرار نموده و اطلاعات را به یکدیگر منتقل کرده و یا در صورت ایجاد بستر مناسب، اطلاعات را در حالت اشتراک^۱ قرار دهند. در همان دوران سیستم‌هایی به وجود آمده بودند که امکان ارتباط بین کامپیوترهای یک سازمان را فراهم می‌نمودند به طوری که رایانه‌های موجود در بخش‌ها یا طبقات مختلف با یکدیگر تبادل اطلاعات نموده و امکان ارسال نامه بین بخش‌های مختلف سازمان را فراهم می‌کردند که اکنون به این سیستم ارسال نامه پست الکترونیک^۲ می‌گویند. سرانجام در سال ۱۹۶۱ تعداد ۴ کامپیوتر در ۲ ایالت مختلف با موفقیت ارتباط برقرار کردند و با اضافه شدن واژه نت "Net" به طرح اولیه نام آرپانت "ArpaNet" برای آن منظور شد. طی سال‌های پایانی دهه ۱۹۷۰ شبکه‌های

1 . Share
2 . Email

مختلف تصمیم گرفتند به صورت شبکه‌ای با یکدیگر ارتباط برقرار نمایند و آرپانت را به‌عنوان هسته اصلی انتخاب کردند. بعدها در سال ۱۹۹۳ نام اینترنت^۱ روی این شبکه بزرگ گذاشته شد. وب یا همان "www" که مخفف "World Wide Web" تار جهان گستر "می‌باشد توسط آزمایشگاه اروپایی فیزیک ذرات Cern به خاطر نیاز آنها به دسترسی مرتب‌تر و آسان‌تر به اطلاعات موجود روی اینترنت ابداع گشت. در این روش اطلاعات به صورت مستندات صفحه‌ای بر روی شبکه اینترنت قرار می‌گیرند و به‌وسیله یک مرورگر وب^۲ قابل مشاهده هستند و هم اکنون کارکردهای بسیاری دارند.

بزرگترین جهش وب در سال ۱۹۹۳ با عرضه نرم‌افزار موزایک^۳ که نخستین برنامه مرورگر وب گرافیکی بود به وجود آمد. برنامه موزایک محصول تلاش دانشجویان و استادان بخش "مرکز ملی کاربردهای ابرکامپیوتر" در دانشگاه ایلینویز آمریکا بود. برای نخستین بار موزایک امکانات اشاره و کلیک (به وسیله موس) را فراهم کرد. کاربران می‌توانستند صفحات وب^۴ یا مجموعه‌ای از متن و گرافیک را کنار هم بگذارند تا هر کسی که می‌خواست آنها را بتواند روی اینترنت ببیند. وقتی با موس روی کلمه‌ها یا تصاویر خاصی که ابرمتن^۵ نامیده می‌شد کلیک می‌کردند برنامه موزایک به طور خودکار یک صفحه دیگر باز می‌کرد که به کلمه یا تصویر خاص و کلیک شده اختصاص داشت. بهترین بخش این سیستم آنجا بود که ابرمتن‌ها می‌توانستند به صفحاتی روی همان کامپیوتر یا هر کامپیوتر دیگر اینترنت با خدمات وب اشاره کنند. صفحات وب هر روز متولد می‌شدند و مفهوم موج سواری^۶ روی وب متولد شد. اواسط سال ۱۹۹۴ سه میلیون کامپیوتر به اینترنت وصل شده بود. صفحات جدید وب که شامل همه چیز از اسناد دولتی تا مدارک شرکت‌ها و مدل‌های جدید لباس بود در سراسر دنیا چندین برابر شد. موزایک و جانشینان آن مانند navigator محصول شرکت "نت اسکپ" اینترنت را از قلمرو علمی به میان مردم آوردند. طبق آخرین آمار ۵۱ درصد کاربران بعد از سال ۱۹۹۵ وارد این محیط شده‌اند. میلیون‌ها انسانی که از اینترنت استفاده می‌کنند نیازی ندارند که نکات فنی مانند TCP/IP را بدانند. امروزه شرکت‌های خدمات دهنده اینترنت^۷ این کار را به عهده دارند. رشد روزافزون آن و ساده‌تر شدن استفاده آن همچنان ادامه دارد. هرچه تعداد مردم بیشتری به اینترنت رجوع کنند تعداد شرکت‌های سازنده برنامه‌های اینترنت بیشتر می‌شود. با آنکه بعضی از

-
1. Internet
 2. Web Browser
 3. Mosaic
 4. Web page
 5. Hyper link
 6. Surfing
 7. ISP

عاشقان اینترنت آن را نوعی شیوه زندگی می‌دانند. در نظر بیشتر کاربران منبع سرگرمی اطلاعات است ولی بیشترین مصرف آن پست الکترونیکی^۱ است که یکی از ابزارهای ارتباطی کارآمد به شمار می‌رود. پیام‌ها از کامپیوتری به کامپیوتر دیگر با سرعت پرواز می‌کنند و منتظر می‌مانند تا شخص فرصت خواندن آنها را پیدا کند. وب امکانات خوبی برای کپی از نرم‌افزارهای مجاز از لحاظ کپی فراهم می‌سازد. وقتی که می‌بینیم که در مدت کوتاهی اینترنت به چنین رشدی نایل آمده است، مطمئناً دشوار خواهد بود که آینده آن را پیش‌بینی کنیم. طبق نظر کارشناسان ماهانه ۱۰ درصد به تعداد کاربران اینترنت افزوده می‌شود ولی تعداد دقیق کاربران که روزانه از آن استفاده می‌کنند مشخص نیست. هرچند که پاره‌ای از کارشناسان تعداد آنها را تا ۹۰۰ میلیون نفر حدس می‌زنند. تعداد رسمی کاربران اینترنتی را در سال ۲۰۰۰ کارشناسان ۵۰۰ میلیون نفر اعلام کرده بودند.

قطعاً در سال‌های آینده تحولات شگرفی را در زمینه شبکه‌های اینترنتی شاهد خواهیم بود. به‌وسیله اینترنت انسان به راه‌های جدیدی دست پیدا کرد. در کنار این شانس جدید توسط اینترنت، باید بگوییم خطراتی نیز در رابطه با سیاست و اقتصاد و علم به دنبال خواهد داشت که خسارت‌های وارده توسط کاربران مورد بحث این رساله می‌باشد.^۲

۱-۲-۲- اینترنت در ایران

ایران دومین کشوری بود که در خاورمیانه به اینترنت متصل شد.^۳ اینترنت در ایران هر روز فراگیرتر می‌شود، در حالی که ۲۰ سال طول کشید تا رادیو به ایران بیاید، ۳۰ سال طول کشید تا سینما در ایران ساخته شود و یا ۱۳ سال پس از تولید تلویزیون، ایرانیان نیز این جعبه جادویی را به خانه‌های خود بردند، اینترنت به فاصله اندکی از عمومی شدن، به ایران آمد، به طوری که از زمانی که پژوهشگران ایرانی در سال ۱۳۷۰ برای اولین بار در ایران توسط مرکز تحقیقات فیزیک نظری و ریاضی به اینترنت متصل شدند ۱۹ سال می‌گذرد، از آن زمان تاکنون اینترنت نه تنها در کشور ما بلکه در سایر کشورهای جهان به صورت انفجاری رشد کرده است، به طوری که اکنون ضریب نفوذ اینترنت در ایران از متوسط آسیا بالاتر رفته و در خاور میانه نیز به مقام اول دست یافته است. شمار کاربران اینترنت در ایران در سال ۱۹۹۴ از ۲۵۰ نفر فراتر نمی‌رفت اما اکنون بیش از ۲/۵ میلیون ایرانی به صورت دائم و ۳/۵ میلیون نفر به صورت کاربر غیر دائم از اینترنت استفاده می‌کنند.

1 . Email

2 . http://fa.wikipedia.org/wiki/تاریخ_اینترنت

3 . http://en.wikipedia.org/wiki/Communications_in_Iran